

Лапко Олександр Віталійович,
*заступник начальника Департаменту протидії злочинності у сфері
економіки Міністерства внутрішніх справ України*

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ МВС УКРАЇНИ

Для покращення ефективності оперативно-розшукової профілактики злочинів у бюджетній сфері, усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, необхідно:

а) *організаційне (практичне) забезпечення:*

Для успішної реалізації практичних заходів щодо профілактики злочинів у бюджетній сфері необхідно дотримуватися певної стратегії і тактики. Як показали результати дослідження, до *практичних заходів* з профілактики злочинів у бюджетній сфері необхідно віднести:

посилення заходів із запобігання створенню та функціонуванню організованих груп (організованих бізнес угруповань), учасники яких причетні до розроблення та реалізації злочинних схем, за якими здійснюються розкрадання бюджетних коштів, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом;

організація та забезпечення ефективного супроводження витраток державного та місцевих бюджетів, витрат, здійснених за рахунок стабілізаційного фонду та субвенцій держбюджету місцевим бюджетам, а також коштів державних підприємств, що спрямовуються на реалізацію економічних проектів;

забезпечення супроводження розподілу та використання бюджетних коштів, наданих як державна підтримка реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки через механізм здешевлення кредитів та на умовах співфінансування;

уживання додаткових заходів та спрямування зусиль оперативних підрозділів на системне відпрацювання інформації щодо службових зловживань, хабарництва, насамперед з боку високопосадовців органів влади, управління, органів місцевого самоврядування, контролюючих органів, зокрема податкових. Особливу увагу приділяти запобігання організованих форм хабарництва в бюджетній сфері, оперативному супроводженню розслідування та розгляду в судах кримінальних справ цієї категорії;

ужиття дієвих заходів із запобігання злочинам, пов'язаним з розкраданням бюджетних коштів та коштів державних підприємств, у тому числі за допомогою конвертаційних центрів;

залучення відповідних органів виконавчої влади для проведення комплексних перевірок цільового використання витраток державного бюджету за загальнодержавними програмами;

здійснення системного моніторингу проведення державних закупівель та бюджетних видатків за їх результатами. Особливу увагу приділяти супроводженню процедур закупівель в одного учасника та закупівлям без проведення конкурсних торгів;

забезпечення оперативного покриття основних розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів та організація оперативного супроводження видатків державного й місцевих бюджетів, особливо увагу зосереджувати на законності підписання актів виконаних робіт та повноцінне освоєння коштів;

постійне відпрацювання значних бюджетних видатків, передусім у галузях охорони здоров'я, освіти, капітального будівництва, ЖКГ, АПК, автотранспортного господарства та ін.;

здійснення супроводження цільового використання бюджетних коштів, виділених: на сферу охорони здоров'я, як субвенції державного бюджету місцевих бюджетів, спрямованих на будівництво, ремонт медичних закладів, придбання обладнання та медичних препаратів; на соціальну сферу, як субвенції на фінансування ремонту приміщень управлінь праці та соціального захисту, для здійснення заходів з виконання спільного із Світовим банком проекту «Вдосконалення системи соціальної допомоги»; субвенції держбюджету місцевим бюджетам на фінансування Програм-переможців Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування;

своєчасне отримання відомостей щодо відшкодування підприємствам ПДВ реальними коштами та з використанням оперативних можливостей здійснювати їх перевірку з метою встановлення злочинних схем їх відшкодування та причетних до цього службових осіб податкових органів;

постійне здійснення аналізу наявних матеріалів перевірок і кримінальних справ стосовно незаконної діяльності конвертаційних центрів з метою встановлення всіх бюджетних організацій та установ, державних і комунальних підприємств, що користувалися їх послугами, з подальшим їх відпрацюванням;

забезпечення дійового оперативного супроводження бюджетних коштів, що надходять на рахунки фінансових управлінь облдержадміністрацій згідно з окремими постановами Уряду України під спеціальні програми, для ліквідації наслідків стихійних лих тощо;

координація роботи з регіональними підрозділами державної фінансової інспекції, Держказначейства і правоохоронними органами;

відпрацювання комерційних структур, які задіяні органами виконавчої влади у сферах, що передбачають використання бюджетних коштів.

Розроблення заходів, що сприяють поліпшенню контакту оперативних працівників з населенням, шляхом створення при них громадських рад, поширення практики звіту керівників ОВС перед населенням з питань попередження злочинів у сфері економіки, зокрема в бюджетній сфері, розглядаючи це як гарантію законності в роботі й підконтрольності підрозділів по боротьбі з економічними злочинами населенню. Водночас

необхідно узагальнювати й поширювати позитивний досвід різноманітних нині існуючих державних і недержавних структур, що виконують профілактичні функції. З необхідними корективами слід також використовувати відповідний досвід, накопичений у попередні періоди.

Постійний моніторинг суспільної думки населення про діяльність оперативних підрозділів, які протидіють злочинам у бюджетній сфері, і вжиття на цій основі заходів щодо підвищення довіри суспільства до правоохоронних органів, зокрема до підрозділів, які запобігають злочинам у сфері економіки.

Забезпечення висвітлення в ЗМІ позитивних результатів запобігання злочинам у бюджетній сфері. Залучення представників преси й телебачення до участі у спеціальних рейдах та комплексних операціях, які проводяться по лінії економіки, з подальшим інформуванням населення про результати цих заходів. Організація регулярного проведення брифінгів і конференцій, круглих столів для журналістів з найбільш актуальних питань протидії злочинам економічної спрямованості.

б) кадрове забезпечення:

В основу кадрового забезпечення оперативних підрозділів має бути покладено такі принципи: демократичного добору, просування по службі за діловими якостями, колегіальності та персональної відповідальності в роботі з кадрами, законності, постійного підвищення професійного рівня, систематичного добору кваліфікованих кадрів та здійснення контролю за їх діяльністю.

У зв'язку з цим, до оперативних працівників ставляться високі морально-психологічні та професійні вимоги. Ми поділяємо думку авторів, які стверджують, що ОРД, зокрема оперативно-розшукова профілактика злочинів у бюджетній сфері, належить до «критичних» видів та напрямів діяльності, які використовують в екстремальних умовах. Вона супроводжується низкою таких чинників, як дефіцит часу й інформації, невизначеність ситуації, її неочевидний характер, емоційна напруженість, підвищена відповідальність за прийняті рішення тощо. Також існують психологічні особливості, які, переважно є специфічними для оперативної роботи. Насамперед до них належать: постійний стресовий характер ОРД; активна протидія зі сторони розроблюваних та їх зв'язків; конспіративність; непроцесуальний, законодавчо не закріплений характер; негативне ставлення частини суспільства, у т. ч. юристів; невизначений характер правовідносин у процесі її здійснення оперативно-розшукової профілактики; неясність формулювання вимог відомчих нормативних актів, які, з одного боку, дозволяють визначені дії, а з другого - не здатні передбачити різні оперативні ситуації.

Таким чином, типовий оперативний працівник який протидіє злочинам у бюджетній сфері сьогодні - це фахівець, який перебуває на етапі адаптації щодо свого професійного становлення, у якому одним з вагомих факторів є те, що всі вони, як правило, випускники відомчих навчальних закладів

системи МВС України віком приблизно до 25 років. Тобто належать, за загальноприйнятою віковою періодизацією, до віку ранньої дорослості, який сам по собі є психологічно напруженим та емоційно насиченим етапом соціалізації, що аж ніяк не сприяє прискореному формуванню професійної майстерності.

Отже, у сучасних умовах виникла диспропорція між фаховим й інтелектуальним рівнем економічних ділків і правоохоронців. За даними досліджень Міжнародної фінансової корпорації, керівники комерційних структур в Україні - це спеціалісти з вищою освітою і вченими ступенями. Як правило, вони мають економічну і юридичну освіту, постійно підвищують рівень своїх знань у галузі маркетингу та оперативного управління, фінансів і кредиту (з них, 57 % - колишні вищі радянські керівники; 25 % - обіймали середні й нижчі керівні посади). А рівень підготовки фахівців по боротьбі із злочинами у сфері економіки, у тому числі і злочинами в бюджетній сфері, ще не відповідає вимогам сучасності, що зростають.